Vytautas Juškaitis

Kazikėnų kapinynas

Tyrinėti Kazikėnų kapinyną (Jurbarko r.) pradėta 2013 m. lapkričio mėnesį. Apie tai, kad šioje vietoje gali būti kapinynas, sužinota iš Jurbarko miesto gyventojo Stasio Vanago. Maždaug prieš 4 metus, dirbdamas Kazikėnų miške, pasieniečių bokšto statybos metu kasdamas žvyrą jis aptiko įvijinę apyrankę. Sužinojus šią informaciją, 2013 m. buvo ištirta 5x2 m dydžio perkasa. Tyrinėtas 10 m^2 dydžio plotas. Tiriant perkasą velėnos sluoksnyje aptikta labai nudilusi ir deformuota vario lydinio moneta, datuotina XVII–XVIII a. Po velėna aptiktas 25–80 cm storio pilkos žemės sluoksnis. Jis storesnis Š dalyje ir plonesnis P dalyje. P ir centrinėje dalyse jo storis 25–40 cm. Perkasos Š dalyje šio sluoksnio storis 40–80 cm. Šiame sluoksnyje aptiktas įmovinis geležinis kirvis, varinė Romos imperijos moneta, neaiškios paskirties geležinė skardelė su skylute. Perkasos ŠR kampe aptiktas mezolitinis titnaginis (lancetinis) strėlės antgalis ir mezolito laikų skaldytinio fragmentas. Po pilkos žemės sluoksniu, 30–85 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus, aptiktas įžemis – žvyras. Perkasos dugnas buvo 40–90 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Apie 5 m į PR nuo perkasos, ant lauko keliuko žemės paviršiuje aptikta Romos imperijos moneta – Faustinos II (161–175 m.) sestercijus (*ATL 2013 metais*, V., 2014, p. 152–153).

1 pav. Situacijos planas: 1 – 2013 m. ištirta perkasa; 2 – 2014 m. ištirtos perkasos ir jų numeriai; 3 – siūloma įtraukti į NKVR Kazikėnų kapinyno teritorija; 4 – pelkėta vieta; 5 – 2014 m. paviršiuje aptiktų archeologinių radinių vietos; 6 – 2013 m. ir anksčiau paviršiuje aptiktų archeologinių radinių vietos; 7 – lauko keliukai. V. Juškaičio brėž.

Fig. 1. Situation plan. 1 – the trench excavated in 2013; 2 – the trenches excavated in 2014 and their numbers; 3 – Kazikėnai cemetery territory proposed for inclusion in the NKVR; 4 – the boggy location; 5 – places where finds were discovered on the surface in 2014; 6 – places where finds were discovered on the surface in 2013 and earlier; 7 – green lanes.

2014 m. spalio – lapkričio mėnesiais buvo pratęsti Kazikėnų kapinyno žvalgomieji archeologiniai tyrimai. Jų metu ištirtos 3 5x2 m dydžio perkasos (1 pav.). Iš viso tyrinėtas 33,1 m^2 dydžio plotas. Perkasų numeracija yra tęstinė.

Iš pradžių ***perkasa 2*** matuota 5x2 m dydžio, bet padarius išpjovas jos plotas padidėjo iki 11 m^2. Po velėna aptiktas 10–55 cm storio šviesiai pilkos žemės sluoksnis. Jis storesnis Š dalyje ir plonesnis P. Šviesiai pilkos žemės sluoksnyje aptiktas geležinis ovalo formos skiltuvas (?), viena skeltė ir 4 nuoskalos. Šviesiai pilkos žemės sluoksnyje, 10–20 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus, aptiktas *kapas 1*. Jokio kapo duobės kontūro nesimatė. Kape žmogaus kaulai neišliko, aptiktos tik metalinės įkapės. Pagal jas galima nustatyti, kad kape buvo palaidota moteris, kuri gulėjo galva į V. Mirusioji palaidota su dviem antkaklėmis (2 pav.). Abi antkaklės su kilpele ir kabliuku, viela apvyniotais galais. Ant vienos antkaklės 8 žiedai, ant kitos – 12. Jie sugrupuoti po du. Krūtinės srityje aptikta lankinė žieduotoji segė. Ant segės liemenėlio ir

kojelės – 8 žiedai, sugrupuoti po du. Krūtinės srityje aptiktas krūtinės papuošalas, sudarytas iš dviejų kryžinių smeigtukų, prie kurių grandelėmis prikabinta po pusmėnulio formos kabutį. Kabučių galuose yra po grandelę, į jas įverta po grandinėlę. Smeigtukai sujungti dviem grandinėlėmis. Smeigtukų adatos buvo geležinės, jos neišliko, išskyrus nedidelį adatos fragmentą, užsikonservusį prie grandinėlės. Taip pat smeigtuko adatos fragmentas gali būti ir geležinis strypelis vienu smailiu galu. Jei tai smeigtuko adatos smaigalys, tada smeigtuko adata buvo 22 cm ilgio. Taip pat krūtinės srityje aptiktos 7 juostinės apyrankės. Nors kaulai neišliko, bet pagal apyrankių padėtį galima spręsti, kad mirusiosios rankos buvo sudėtos ant krūtinės. Ant kairės rankos aptiktos 3 apyrankės, o ant dešinės – 4. Apyrankės – juostinės, pusapskritimio skerspjūvio, ornamentuotos vertikalių linijų eile. Kape 1 aptikti 7 žiedai, 5 iš jų įvijiniai, du juostiniai. Žiedai rasti kaklo ir galvos srityje. Ant mirusiosios pirštų galėjo būti tik žiedai, aptikti kaklo srityje, o rastieji galvos srityje greičiausiai buvo ne ant mirusiosios pirštų, nes jie buvo 25–35 cm atstumu nuo apyrankių. Juosmens srityje aptikta grandelė su įvijėle. Kairėje galvos pusėje aptikta geležinė yla. Kape aptikta 15 įvijėlių. Jos buvo išsidėsčiusios kapo pakraščiu, į V, ŠV, Š nuo buvusių palaikų. Kapo PV dalyje aptiktas 18x14x14 cm dydžio akmuo. Kadangi kaulai neišliko, griaučių ilgis neaiškus. Kapo dugnas buvo 20–30 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Kapas datuotinas IV–V a.

2 pav. Perkasoje 2, kape 1 rasta antkaklė. V. Juškaičio nuotr.

Fig. 2. The neck-ring discovered in trench 2, burial 1.

Įsigilinus iki 15–55 cm nuo dabartinio žemės paviršiaus, aptiktas pilkos žemės sluoksnis. Jis trijose vietose buvo perkastas kasant duobes kapams. Kapų duobės buvo užpildytos šviesiai pilka žeme. *Kapas 2* aptiktas tiesiai po kapu 1. Kapo duobės kontūras 1,95x1,15 m dydžio. Jos užpilde aptikta titnaginių dirbinių: rėžtukas, 12 nuoskalų, 3 skeveldros, skeltė ir mikrolito fragmentas. 60–70 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus aptiktas kapas. Išliko tik dalis kaukolės. Kaulai buvo perduoti antropologiniams tyrimams, kuriais nustatyta, kad šiame kape buvo palaidota daugiau kaip 30 m. amžiaus individas, galbūt moteris. Mirusioji palaidota galva į V. Iš įkapių aptiktas tik įvijinis vario lydinio žiedas. Sprendžiant pagal žiedo padėtį (35 cm į R nuo kaukolės) bent viena mirusiosios ranka turėjo būti padėta ant pilvo. Kadangi dauguma kaulų neišliko, griaučių ilgis neaiškus. Kapo V dalyje rasta iš molio pagaminta konstrukcija (58x25 cm dydžio), galbūt karstui pastatyti, nors jokių karsto žymių nepastebėta.

Kapas 3 aptiktas perkasos P dalyje. Jo duobės kontūras ovalo formos, 2,4x1,3 m dydžio. Kapo duobės užpilde rasta titnaginių dirbinių: skaldytinio fragmentas, nuoskalų, skeveldrų, skelčių ir mikrolitų. Kapo duobė preparuojant į gylį siaurėjo. 0,95–1,05 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus aptiktas griautinis palaidojimas. Mirusysis palaidotas galva į V. Išliko kaukolė, dalis slankstelių, šonkaulių, abu šlaunikauliai ir blauzdikauliai. Antropologinių tyrimų metu nustatyta, kad palaidotas 20–30 m. amžiaus vyras. Mirusysis palaidotas su ietigaliu,

peiliu, įmoviniu kirviu, diržo sagtimi ir amuletu. Ietigalis rastas kairėje skeleto pusėje, prie galvos, kirvis, peilis ir sagtis – prie dešiniojo peties, amuletas – krūtinės srityje. Amuletas susideda ir dviejų gintarinių karoliukų, varinio karolio ir geležinės grandies. Vienas gintarinis karolis sutrupėjęs. Kapo apačia buvo 1,1–1,2 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus.

Kapas 4 aptiktas perkasos Š dalyje. Jo kontūras buvo 2,1x0,85 m dydžio, orientuotas R–V kryptimi. Kapo užpildas – šviesiai pilka žemė. Užpilde aptikta titnaginių dirbinių: skaldytinis, nuoskalų, skeveldrų ir skelčių, taip pat viena lipdyta buitinės keramikos šukė. Kapas rastas 85–95 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Kaulai neišliko. Sprendžiant pagal įkapes, kapas moters. Ji buvo palaidota galva į V. Mirusioji palaidota su lankine sege lenkta kojele ir profiliuotu lankeliu, įvijiniu vario lydinio žiedu, yla, trimis neaiškios paskirties geležiniais dirbiniais, skaidraus stiklo karoliu. Sprendžiant pagal kontūrą ir įkapių padėtį, karolis buvo padėtas galvos – kaklo, segė – krūtinės, žiedas kaklo – krūtinės srityse. Sprendžiant pagal žiedo padėtį, bent viena ranka buvo padėta ant krūtinės. Yla aptikta į Š nuo kairės blauzdos arba pėdos. Kadangi kaulai neišliko, griaučių ilgis neaiškus. Kapo apačia buvo 0,95–1,1 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus.

Preparavus kapus buvo kasamas tarp jų buvęs 15–30 m storio pilkos žemės sluoksnis. Jame aptikta titnago radinių: nuoskalų, skeveldrų, skelčių, mikrolitinis lancetas, gremžtukas. Rastas vienas smiltainio dirbinys su 2–3 cm dydžio ir 9 mm gylio duobute. Greičiausiai jis skirtas kokios nors medžiagos grūdimui, smulkinimui. Po pilkos žemės sluoksniu pasiektas įžemis – smėlis. Įžemyje atidengti 3 kontūrai. Padarius jų pjūvius paaiškėjo, kad vienas iš jų greičiausiai kapo duobės, kurios didžioji dalis suardyta kasant duobę kapui 3, o kiti du – kontūrai nuo supuvusių medžių šaknų.

Perkasa 3 kasta 5x2 m dydžio. Norint ištirti kapų dalis, esančias už perkasos ribų, buvo padarytos išpjovos. Perkasos plotas su išpjovomis – 12,1 m^2. Perkasos viršų dengė 5–10 cm storio velėna. Po ja aptiktas 80–25 cm storio šviesiai pilkos žemės sluoksnis. Jame rasti 6 titnago radiniai: nuoskalos ir skeveldros. Po šviesiai pilkos žemės sluoksniu, 15–30 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus, aptiktas įžemis – žvyras. Įžemyje atidengti dviejų kapų ir duobės kontūrai.

Duobė 1 buvo 80x0,75 cm dydžio. R–V kryptimi padarytas duobės pjūvis. Ji buvo užpildyta tamsiai pilka žeme. Preparuojant duobę joje aptikta buitinės keramikos šukių. Duobės dugnas buvo 55 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Ji datuotina I tūkst. pr. Kr. II puse – I tūkst. po Kr. I puse.

Į Š nuo duobės 1 aptiktas *kapas 5*. Kadangi dalis kapo buvo už perkasos ribų, padaryta išpjova. Kapas rastas 15–25 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus (3 pav.). Jis orientuotas R–V kryptimi. Kapo kontūras 2,25x0,6 m dydžio. Mirusioji buvo palaidota galva į V. Antropologinių tyrimų metu nustatyta, kad palaidota 20–30 m. amžiaus moteris. Mirusiosios dešinė ranka sulenkta ir padėta ant pilvo, kairė sulenkta ir padėta ant krūtinės. Mirusioji palaidota su gausiomis įkapėmis: dėželine antkakle, 4 juostinėmis apyrankėmis, galvos srityje aptiktos 4 įvijos, krūtinės papuošalas, sudarytas iš dviejų kryžinių smeigtukų, dviejų ažūrinių kabučių, tarpusavyje sujungtų trimis grandinėlėmis (4 pav.), įvijiniu žiedu, grandele, yla. Apyrankės buvo uždėtos ant kiekvienos rankos po dvi. Įvijos aptiktos prie kaukolės. Tai – apgalvio dalys. Krūtinės papuošalas aptiktas ne taip kaip dėvimas, o tarp dešinės rankos ir krūtinės. Jis

į kapą buvo įdėtas kaip papildoma įkapė. Šalia gulėjo ir įvijinis žiedas. Jis taip pat buvo ne ant piršto, o tarp dešinės rankos ir krūtinės. Kapo dugnas buvo 25–30 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus.

Kapas 6 aptiktas perkasos P dalyje. Kadangi dalis jo buvo už perkasos ribų, padaryta 1,6x0,5 m dydžio išpjova. Joje aptikti 3 akmenys, sudėti virš kapo kontūro. Akmenys 35x30x30, 35x35x30 ir 45x30x35 cm dydžio. Nuėmus akmenis atsidengė 2,35x1,15 m dydžio kapo kontūras, orientuotas ŠV–PR kryptimi. Kasant kontūrą jokių radinių neaptikta. Kapo užpildas – šviesiai pilka žemė, maišyta su žvyru ir smėliu. 70 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus aptikti palaikai. Iš kaulų išliko tik nedideli kaukolės fragmentai, dešinysis raktikaulis ir ilgieji kojų kaulai. Antropologinių tyrimų metu nustatyta, kad palaidotas nenustatytos lyties daugiau kaip 30 m. amžiaus individas. Sprendžiant pagal įkapes, tai turėtų būti moteris. Mirusioji gulėjo galva į ŠV. Prie kaukolės fragmentų aptiktas cilindro formos kabutis. Po dešiniuoju raktikauliu rasti 3 pailgi kabučiai. Prie mirusiosios kojų gulėjo 4 apyrankės ir skardelė. Dvi apyrankės buvo sudėtos į tošinę dėžutę, kurioje taip pat rasta ir varinė skardelė. Išliko tik nedidelė tošinės dėžutės dugnelio dalis, kuri užsikonservavo prie apyrankių. 5 cm į R nuo šių radinių aptiktos dar dvi apyrankės. Į P nuo apyrankių aptikta 15x10 cm dydžio ir 3 cm storio pilkos žemės dėmelė. Greičiausiai tai supuvusio organinio daikto, kuris buvo įdėtas į kapą kaip papildoma įkapė, liekanos. Kapo dugnas buvo 80–90 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Perkasos dugnas – 0,25–1 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus.

Perkasa 4 kasta 5x2 m dydžio. Jos plotas 10 m^2. Perkasos viršų dengė velėna. Po ja aptiktas 15–25 cm storio pilkos žemės sluoksnis.

3 pav. Perkasoje 3 aptiktas kapas 5. V. Juškaičio nuotr.

Fig. 3. Burial 5 in trench 3.

4 pav. Perkasoje 3, kape 5 aptiktas krūtinės papuošalas. V. Juškaičio nuotr.

Fig. 4. The pectoral ornament discovered in trench 3, burial 5.

Jame radinių neaptikta. Po pilkos žemės sluoksniu rastas 0,65–1,05 m storio šviesiai pilkos žemės sluoksnis. Jame aptikta titnago radinių, vario lydinio spurgelis nuo segės arba kryžinio smeigtuko, geležinė yla, geležinė kaltinė vinis ir pavienių žmonių kaulų. Po šviesiai pilkos žemės sluoksniu, 0,75–1,25 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus aptiktas įžemis – žvyras.

Ištirti kapai datuotini IV–VI a. 2015 m. Kazikėnų kapinyno archeologinius tyrimus planuojama pratęsti, siekiant nustatyti jo ribas.

Kazikėnai cemetery

In 2014, a field evaluation (three 5x2 m trenches, a total of 33.1 m^2) was conducted at the site of Kazikėnai cemetery (Fig. 1). Four 4th–6th-century inhumations were discovered in trench 2 along with a Stone Age and Early Metal Age cultural layer with flint artefacts. Trench 3 contained two 4th–6th-century inhumations and a pit with household pottery datable to the second half of 1st millennium BC – first half of the 1st millennium AD, trench 4 isolated human bones as well as flint and metal artefacts. A total of six inhumations, five of females, one of a male, were excavated (Fig. 3). All of the individuals had been interred with their heads to the W or NW. The female burials contained neck-rings (Fig. 2), brooches, bracelets, pins, rings, small coil beads, pectoral ornament (Fig. 4) and awls, the male burial a spearhead, an axe, a knife, an amulet, and a belt buckle.

Daumantas Kiulkys

Joniškės kapinynas

2014 m. Joniškės kapinyno (UK 31844) teritorijoje, Raganių 3-ioji g. 19 (Klaipėdos miestas) vykdyti žvalgomieji tyrimai planuojamo statyti gyvenamojo namo vietoje. Tyrimų metu ištirta viena 5x2 m dydžio perkasa su išpjova (bendras tyrimų plotas – 12,9 m^2).

Joniškės kapinynas yra žinomas ir spaudoje minimas nuo XIX a. pabaigos. 1882–1893 m. „Prussia“ muziejui Karaliaučiuje buvo perduota daug IX–XII a. radinių iš Klaipėdos krašte esančios Joniškės (*Janischken*). Po II Pasaulinio karo tiksli kapinyno vieta nebuvo žinoma, dėl duomenų stokos nevykdytos ir jos paieškos. Archeologiniai žvalgomieji tyrimai spėjamoje Joniškės kapinyno teritorijoje vykdyti 2006 (*ATL 2006 metais*, V., 2007, p. 162–163) ir 2009 m. (*ATL 2009 metais*, V., 2010, p. 498). Tyrimų metu buvo aptikti keli pavieniai VIII–XIII a. metaliniai radiniai. Archeologiniai tyrimai buvo tęsiami 2012 (*ATL 2012 metais*, V., 2013, p. 159–161) ir 2013 m. (*ATL 2013 metais*, V., 2014, p. 141–144). Jų metu Raganių 2-oje g. 21 buvo aptikta IX–XIII a. datuojamų vario lydinio papuošalų ir jų fragmentų, keletas smulkių degintinių kauliukų bei į įžemį įgilinti 4 objektai, kurie veikiausiai susiformavo XIX a. II pusėje – XX pradžioje kapinyne vykdant mėgėjiškus kasinėjimus.

2014 m. sklype Raganių 3-ioji g. 19 ištirtoje ***perkasoje 20*** (perkasų numeracija tęstinė), 10–40 cm gylyje aptikta nepirminėje padėtyje buvusių IX–XIII a. datuotinų vario lydinio papuošalų (1 pav.) ir jų fragmentų, geležinių dirbinių fragmentų bei vienas mėlyno stiklo karoliukas. Taip pat 30–45 cm gylyje fiksuotas suardytas degintinis *kapas 1*. Jis buvo orientuotas Š–P (15–195°) kryptimi. Kapo kontūrai netai-